

Беззубко Б.І., к.держ.упр., доцент, **Шумейко І.П.**, д-р філософії з права,
Юник І.Г., к.держ.упр., доцент, **Коломієць С.С.**, д-р філософії з права,
Свистун О.І., ст. викл.

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ДИСЦИПЛІН У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

***Анотація.** Обґрунтована необхідність впровадження нових навчальних дисциплін у процес підготовки фахівців з управління та економіки. Розкрито зміст основних етапів алгоритму впровадження нових дисциплін у навчальний процес. Визначено основні чинники, які зумовлюють необхідність введення в навчальний процес нових дисциплін. Підкреслено впливи цифровізації; розвитку економічної науки та управлінських практик; законодавчих і регуляторних зміни в суспільстві; розповсюдження вимог і принципів сталого розвитку на процеси впровадження нових навчальних дисциплін.*

***Ключові слова:** освітній процес, вища школа, навчальні дисципліни, підготовка економістів і менеджерів*

Постановка проблеми. Вища освіта України за останні роки зіткнулася з рядом нових викликів, які пов'язані з рядом соціально-економічних факторів, які виникли під час військової агресії. Ці виклики вимагають значної модернізації освітньої системи підготовки фахівців. Через ці процеси впровадження нових навчальних дисциплін у процес підготовки фахівців з управління та економіки є актуальним завданням для вищої школи України. Вдосконалення підготовки економістів і менеджерів через впровадження нових дисциплін стане ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності фахівців на ринку праці та сприятиме розвитку національної економіки в умовах швидкозмінного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Модернізації вищої освіти в Україні присвячена значна кількість праць відомих науковців. Модернізація вищої освіти в Україні в період з 2022 по 2025 рр. була спрямована першоргово на адаптацію системи освіти до викликів воєнного стану (Оршанський Л., Нищак І., Матвісів Я., Юрків М. [1]). На

національному рівні розроблено Стратегію розвитку вищої освіти на 2022-2032 роки [2] та ряд інших законодавчих документів. Зараз все більше уваги науковці знову приділяють інтеграції в європейський освітній простір, підвищенню якості освіти та впровадження цифрових технологій (Колодійчук А.В. [3]; Ткачук О.В.[4]; Нестерова К.С., Оспова Л.А. [5] та інші). Основним завданням майбутніх фахівцями є ефективна участь у процесах післявоєнного відновлення (Мирошниченко В., Матвієнко Г., Клименко О. [6] та інші).

Серед наукових праць можливо виділити такі, які досліджують конкретні напрями вдосконалення підготовки економістів і управлінців до роботи в нових умовах (науковий колектив НАНУ під керівництвом Астахової В.В. [7], Павлик С.В. [8]; Шиделка К. [9]). Однак, у сучасних умовах представляється актуальним дослідження питання впровадження нових дисциплін в навчальний процес підготовки економістів і менеджерів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення чинників, які обумовлюють впровадження нових дисциплін в навчальний процес підготовки економістів і менеджерів.

Виклад основного матеріалу досліджень. Запровадження нових дисциплін у навчальний процес – багатоетапний процес, який потребує аналізу необхідності, планування внесення змін в навчальному процесі, узгодження та методичної підготовки. У якості основних етапів алгоритму впровадження нових дисциплін можливо запропонувати наступні:

1. Аналіз поточної програми та обґрунтування необхідності запровадження нових дисциплін. На цьому етапі оцінюють, які дисципліни застаріли та потребують заміни, вивчають сучасні тенденції у науці та технологіях, проводять опитування серед студентів та викладачів, аналізують вимоги ринку праці та роботодавців. Важливим є визначення основних чинників, які зумовлюють необхідність введення в навчальний процес нових дисциплін. Мета етапу – визначити, які нові дисципліни будуть відповідати сучасним вимогам освіти, розширювати знання та навички студентів, підвищувати їхню конкурентоспроможність.

2. На другому етапі визначають: які дисципліни необхідно запровадити, як нові дисципліни відповідають вимогам освітнього стандарту. На цьому етапі здійснюється обговорення змісту нових дисциплін як серед колег-викладачів, так і на рівні здобувачів освіти і стейкхолдерів. Все це допомагає розробити підходи до формування компетенцій, які мають бути освоєні під час вивчення дисципліни, методів та технологій навчання.

3. Етап розробка навчальних матеріалів. На цьому етапі створюються навчальні програми та плани для нових дисциплін, готується методичне забезпечення; визначають роль та місце нової дисципліни у професійній підготовці, її зв'язок з іншими дисциплінами, послідовність вивчення. При цьому враховуються міждисциплінарні зв'язки та необхідність усунення дублювання тем.

4. Інформування учасників навчального процесу. Опублікують інформацію про нові дисципліни у навчальних чатах, проводять презентації та семінари для студентів та викладачів.

Після впровадження нових дисциплін необхідно здійснювати моніторинг та оцінку ефективності даного процесу. За необхідністю здійснюється внесення корегування до програм дисциплін.

Здійснення всіх етапів є надзвичайно актуальним. У даному матеріалі автори свою увагу зосередили на одному із питань першого етапу – визначення основних чинників, які зумовлюють необхідність введення в навчальний процес нових дисциплін. Під час проведеного дослідження були визначені наступні чинники змін:

1. На міжнародному і національному ринках праці, особливо під впливом цифровізації, з'являються нові професії (аналітики великих даних, фахівці з цифрової трансформації, ESG-менеджери тощо). Впровадження цифрових інструментів та інших технологій вимагає підготовки фахівців, які вміють їх використовувати в економіці та управлінні [10]. Електронна комерція та фінтех, розвиток онлайн-бізнесу, криптовалюти, блокчейн формують попит на впровадження нових дисциплін з цифрового маркетингу, кібербезпеки і т.п. Використання штучного інтелекту взагалі змінює підходи до прогнозування, бюджетування, управління ризиками.

У майбутніх економістів та управлінців все більш цінуються роботодавцями вміння працювати з новими інструментами, гнучкість та адаптивність, здатність швидко освоювати нові знання галузі. У той же час у постійних працівників виникає потреба у здобутті нових компетенцій.

2. Розповсюдження вимог і принципів сталого розвитку на всі сторони життя суспільства формують попит на фахівців з міждисциплінарними навичками.

У сучасних умовах необхідна інтеграція принципів та цілей сталого розвитку в освітні та науково-дослідні програми вузів. ESG-принципи, зелена економіка, соціальна відповідальність бізнесу стають частиною економічних програм. Це викликає необхідність оновлення навчальних планів інститутів та підвищення кваліфікації педагогів за напрямом стійкого розвитку [11]. Особливо це актуально для підготовки майбутніх

фахівців, які активно братимуть участь у процесах повоєнного відновлення економіки України.

3. Перехід від вузькоспеціалізованих дисциплін до інтегральних. Процес інтеграції відбувається на рівні спеціальностей, навчальних курсів, дисциплін тощо. Перехід до кредитно-модульної системи та компетентнісного підходу стимулює створення гнучких освітніх траєкторій з вибором профільних дисциплін. Економіка та управління все частіше перетинаються з ІТ, психологією, екологією – це призводить до появи гібридних курсів. Пандемії, санкції, коливання курсів валют підвищують попит на дисципліни з антикризового управління, ризик-менеджменту, стійкості бізнесу.

У якості характерних рис інтеграції навчальних дисциплін можливо виділити наступні (складено з урахуванням [12]):

- об'єднання частин (елементів) диференційованих предметів в єдину дисципліну. При цьому можливо використовувати два підходи:

1) виділення основної дисципліни, яка виступає інтегратором, та дисциплін допоміжних, що сприяють доповненню, розкриттю сутності змісту матеріалу основної дисципліни;

2) усі дисципліни матимуть рівноцінне значення без виділення дисциплін основної і допоміжних.

- можливість не тільки простого об'єднання, а здійснення переходу до синтезу, взаємопроникнення елементів дисциплін,

- отриманню синергетичного ефекту;

- безперервність змісту індивідуальних дисциплін;

- розвиток ідей, спільних для різних дисциплін;

- зближення пов'язаних дисциплін;

- утворення узагальнених когнітивних навичок (компетенцій).

4. Розвиток економічної науки та управлінських практик.

Постійно виникають нові теорії та моделі вирішення економічних завдань, що змінюють підходи до ухвалення управлінських рішень; розвиваються концепції поведінкової економіки, спільного споживання.

5. Законодавчі і регуляторні зміни в суспільстві.

Постійно на міжнародному та національному рівнях відбуваються законодавчі та регуляторні зміни, впроваджуються нові стандарти. Зміни у податковому, бухгалтерському, антикризовому законодавстві вимагають актуалізації програм. Набуття чинності нових директив ЄС, стандартів ESG (впровадження міжнародних стандартів звітності (МСФЗ); змушують ЗВО вводити нові зміни у відповідні модулі). Щоб залучати студентів та відповідати міжнародним рейтингам, університети запроваджують

дисципліни, актуальні у світовій практиці. Потреби академічної мобільності, впровадження програми подвійних дипломів та обмінні програми вимагають уніфікації навчальних планів із зарубіжними аналогами.

В якості прикладу введення нових дисциплін можливо навести необхідність впровадження дисципліни «Економіка і управління територіальними громадами». Дана дисципліна спрямована на вивчення механізмів соціально-економічного розвитку територій у контексті децентралізації влади. Поява такого курсу пов'язано з необхідністю отримання здобувачами освіти інтегрованих знань щодо інформації про сучасне місто, вмінь вирішувати різноманітні проблеми, які виникатимуть на стику економіки та управління. Дисципліна є особливо актуальною у сучасних умовах України, оскільки він безпосередньо відповідає на запити реформи децентралізації, необхідності повоєнного відновлення та європейської інтеграції. До основних чинників, що визначають його актуальність слід віднести наступні:

1) реформа децентралізації та фінансова автономія. Громади збільшили свої повноваження та ресурси, що потребує нових підходів до управління бюджетами та місцевими податками;

2) потреба повоєнного відновлення та розвитку. Громади стають центрами економічного відродження. Знання з курсу допомагають розробляти стратегії залучення інвестицій та відновлення інфраструктури в умовах воєнних викликів. Уміння ефективно використовувати обмежені ресурси для задоволення потреб населення є критичним для забезпечення життєдіяльності громади;

3) євроінтеграція та міжнародна підтримка. Підготовка фахівців, які можуть працювати за світовими стандартами публічного управління, є вимогою для отримання донорської допомоги;

4) управління на основі даних, використання грантів. Сучасні громади потребують впровадження цифровізації, використання Big Data та Smart-технологій для прийняття ефективних управлінських рішень.

5) забезпечення соціально-економічної стабільності в країні. Уміння ефективно використовувати обмежені ресурси для задоволення потреб населення є актуальним для забезпечення життєдіяльності громади.

Метою курсу є формування системи знань, умінь і навичок у сфері економіки і управління громадами з провідної ролі громад в соціально-економічному розвитку країни і необхідності підвищення їх сталого розвитку та конкурентоспроможності.

Висновки. Одним із напрямів удосконалення підготовки економістів і менеджерів у вищій школі є впровадження у навчальний процес нових дисциплін. У результаті дослідження уточнено зміст основні етапи алгоритму впровадження нових дисциплін. На першому етапі введення нових дисциплін особливу увагу слід приділяти визначенню основних чинників, які зумовлюють необхідність введення в навчальний процес нових дисциплін. Правильне визначення наслідків впливу чинників дозволить здійснити обґрунтування необхідності здійснення введення дисциплін, зміст їх програми, мету і завдання. Введення нових навчальних дисциплін є одним ключових факторів забезпечення конкурентоспроможності майбутніх фахівців на ринку праці, дасть їм можливість отримати необхідні знання для відновлення національної економіки.

Література

1. Вища освіта України в умовах воєнного стану: виклики та шляхи подолання / Оршанський Л., Нищак І., Матвісів Я., Юрків М. *Молодь і ринок*. 2024. №221. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.298622>.

2. Стратегія розвитку вищої освіти на 2022–2032 роки: затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 року, №286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#n12>.

3. Колодійчук А.В. Стратегічні напрями модернізації вищої освіти України в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*. 2023. №51. URL: economyandsociety.in.ua

4. Ткачук О.В. Використання цифрових платформ у процесі професійної підготовки майбутніх економістів. *Гуманітарний вісник ДДПУ*. 2024. URL: ddpu.edu.ua

5. Нестерова К.С., Осипова Л.А. Модернізація управління ефективністю вищої освіти: основні виклики та провідні тенденції. *Управління змінами та інновації*. 2025. №13. С. 98–101. <https://doi.org/10.32782/СМІ/2025-13-16>.

6. Мирошніченко В., Маптієнко Г., Клименко О. Стратегічні напрями модернізації вищої освіти та розвиток нових компетенцій студентів для швидкого відновлення економіки України. *Економіка і суспільство*. 2023 №57. <https://doi.org/10/32782/22524-0072/2023-57-37>.

7. Підготовка економістів у системі НАНУ: Інтеграція науки і освіти як чинник підвищення якості підготовки економістів : монографія / за заг. ред. В.В. Астахової. Харків : Вид-во НУА, 2020. 228 с.

8. Павлик С.В. Розвиток професійної підготовки економістів у закладах вищої освіти України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 36. Т. 3. С. 263–270.

9. Шиделка К. Сутність і структура професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю. *Академічні візії*. 2023. Вип. 21. URL: academy-vision.org.

10. Беззубко Л.В., Точонов І.В., Беззубко Б.І. Цифровізація: проблеми і виклики для управління. *Успіхи і досягнення в науці*. 2024. №6 (6). С. 286–297.

11. Rydén L., Bezzubko L., Eshniyazov R., Frostell B., Libert B., Bezzubko B. Teaching experience of sustainable development course in post-soviet countries. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2024. №46 (3). P. 434–442. <https://doi.org/10.15544/mts.2024.40>.

12. Беззубко Л.В., Беззубко Б.І. Методичні засади розроблення інтегрованих дисциплін у закладах вищої освіти. *Освітня аналітика*. 2023 №2. С. 49–60.

Bezzubko B., Shumeiko I., Yunyк I., Kolomiets S., Svystun O.
Introduction of new disciplines into the educational process

Summary. The paper justifies the need to introduce new academic disciplines into the training process for specialists in management/and economics. It outlines the main stages of the algorithm for introducing new disciplines into the educational process. The key factors that determine the need to introduce new disciplines into the educational process are identified. The article highlights the impact of digitalization; the development of economic science and management practices; legislative and regulatory changes in society; and the spread of the requirements and principles of sustainable development on the processes of introducing new academic disciplines.

Keywords: educational process, higher education, academic disciplines, training of economists and managers.